

Тема 4. Теорія граничної корисності та поведінка споживача

План лекції:

1. Корисність і проблема її виміру.
2. Закон спадної граничної корисності блага.
3. Оптимізація споживання та рівновага споживача з кардиналістських позицій.

Потреби споживача

Потреба в чомусь – стан незадоволення, з якого людина прагне вийти, або задоволення, яке прогнозує продовжити.

Класифікація потреб за А. Маршаллом:

- первинні й вторинні;
- абсолютні й відносні;
- невідкладні й відтерміновані;
- загальні й особливі;
- звичайні й надзвичайні.

Засоби задоволення потреб

Блага – це засоби для задоволення потреб.

Економічні блага є обмеженими(рідкісними).

Класифікація благ:

- довгочасні й короткочасні;
- нинішні й майбутні;
- взаємозамінні(субститутути) і взаємодоповнювальні(комплементи);
- з нормальною споживною цінністю і низькою споживною цінністю.

Здатність блага задовольняти потребу має
якісну і кількісну характеристики

Психолого-суб'єктивну оцінку задоволення
заведено називати корисністю

Максимізація корисності є метою споживача,
ОСНОВНИМ МОТИВОМ ЙОГО ПОВЕДІНКИ.

Основні положення кількісної теорії корисності

- Корисність – суб'єктивна оцінка блага, що не пов'язана ні з фізіологічною корисністю, ні з моральною поведінкою споживача.
- Споживач намагається максимізувати корисність.
- Корисність окремих одиниць (порцій) блага споживач здатен порівнювати і кількісно визначати.
- Кількісний вимір корисності блага відбувається в умовних одиницях – ютилях (від англ. utility - корисність).

Модель споживчого вибору

- Модель базується на функції корисності, яка має вигляд:

$$\text{де } U = f (Q_i),$$

U – величина корисності, ют.;

Q – кількість одиниць (порцій) блага.

Процес споживання розглядається як один безперервний акт, що триває певний час (година, день, тиждень).

Кардиналістська теорія

(понятійний апарат)

Загальна величина задоволення, яку отримує споживач від всіх одиниць(порцій) спожитого блага в одному акті споживання, називається сукупною корисністю:

$$\text{Total Utility} = \text{TU}.$$

Кардиналістська теорія

(понятійний апарат)

Для оцінки зміни сукупної корисності при споживанні наступної одиниці певного блага застосовують поняття “гранична корисність”
Marginal Utility = MU.

Гранична корисність (MU)

– це додаткова корисність, отримана від споживання додаткової одиниці(порції) блага, або приріст сукупної корисності при зміні кількості блага на одиницю.

Завдання

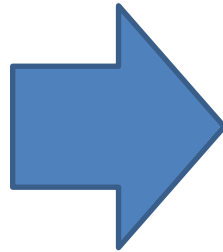
1. Уявити споживання улюбленого блага (наприклад, слив або крекерів) впродовж певного періоду (наприклад, за перерву)
2. Визначити кількісно значення сукупної корисності при послідовному споживанні п'яти одиниць блага за один безперервний акт споживання.
3. Заповнити таблицю.

Таблиця 1
Динаміка сукупної та граничної корисності
блага впродовж одного акту споживання

Кількість одиниць блага	Сукупна корисність (TU)	Гранична корисність (MU)
0	0	-
1		
2		
3		
4		
5		

Особливості поведінки споживача (перший закон Госсена)

Спостереження за поведінкою споживача виявили, що в одному безперервному акті споживання кожна наступна одиниця блага приносить споживачу менше задоволення, ніж попередня.

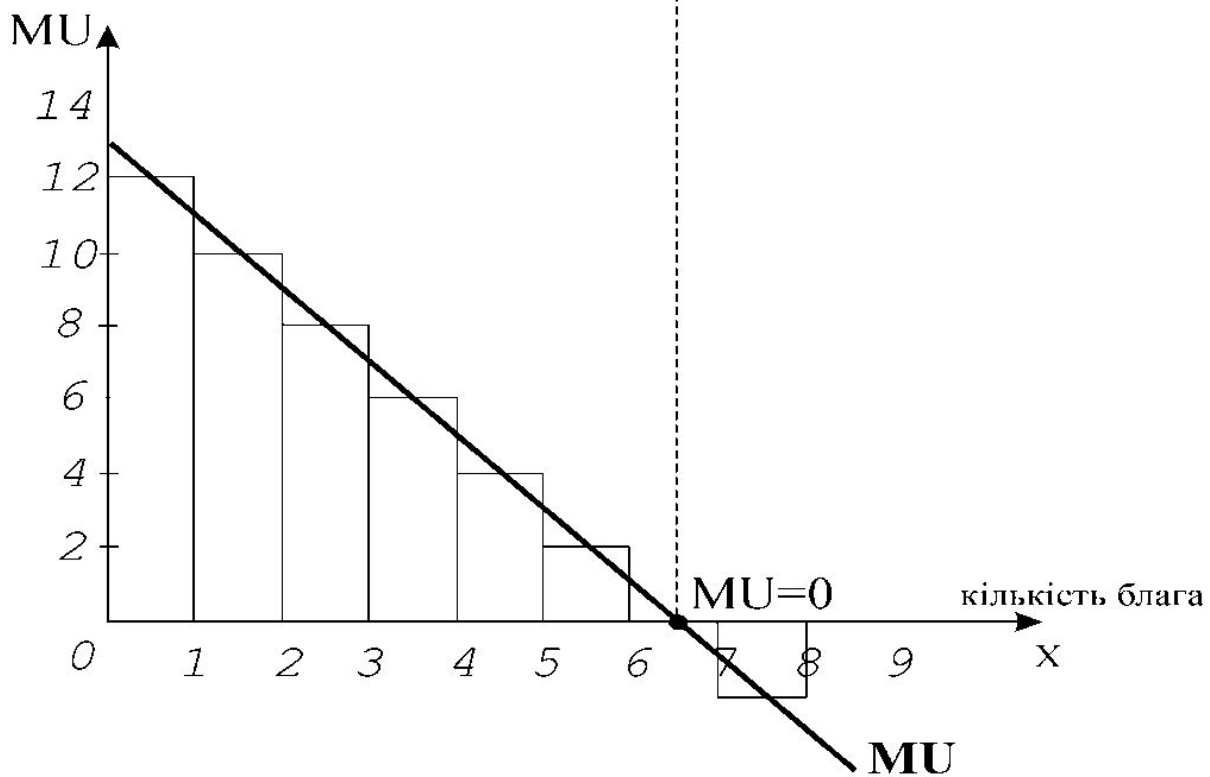
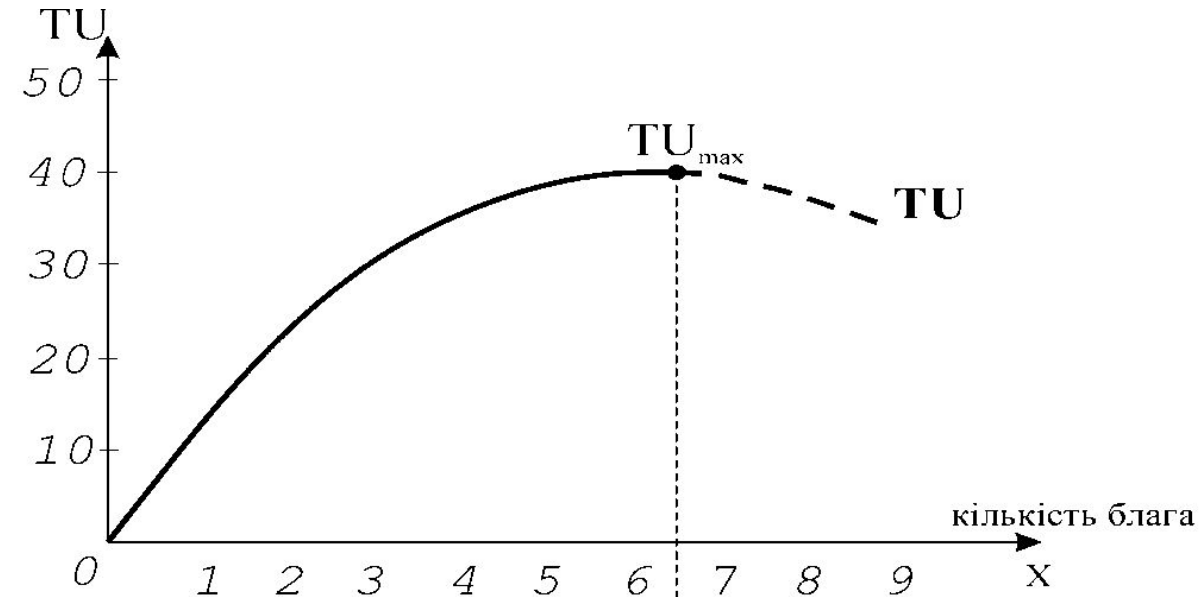

Перший закон Госсена:

В одному безперервному акті споживання гранична корисність блага зменшується до досягнення нею нульового значення у точці повного насичення потреби.

Відображення

Графічне

Правило раціональної поведінки

(зв'язок граничної та сукупної корисності)

Максимальна сукупна корисність від споживання товару досягається тоді, коли гранична корисність дорівнює нулю. Таким чином, раціональний споживач припинить споживати товар тоді, коли сукупна корисність досягне максимального значення.

Завдання

- На підставі даних таблиці здійснити графічну побудову кривих, які відображають залежність між:
 - сукупною (TU) корисністю та кількістю блага (Q)
 - граничною корисністю (MU) та кількістю блага (Q)

Механізм вибору за умови одночасного споживання багатьох благ

Моделювання вибору споживача за умови множинності благ у споживанні передбачає врахування цін благ і суми коштів на їх придбання (бюджету). Споживач формує набори благ, зіставляючи вигоду від збільшення корисності від придбання додаткової кількості блага з витратами на цю операцію. Якщо ці величини урівноважились в наборі благ – споживач оптимізує вибір і досягає рівноважного стану.

Таблиця Менгера

Денний бюджет споживача 25,20 грош. од.

Номер порції блага	Гранична корисність порції блага (MU) по різновидах, ютилів		
	Хліб (ціна 2 грош. од. за 1 кг.)	Молоко (ціна 2.8 грош. од. за 1 л)	Цукор (ціна 4 грош. од. за 1 кг)
Перша	15	12	10
Друга	10	11	8
Третя	8	10	6
Четверта	7	7	3
П'ята	5	6	1
...

Вибір споживача (перша спроба)

3кг хліба, 4 л молока, 2 кг цукру

Назва блага	Кількість одиниць блага в наборі	Сукупна корисність (TU), ют.	Гранична корисність останньої одиниці блага (MU), ют.	Ціна блага за одиницю, грош. од.	Гранична корисність на одну грош.од. блага MU/P
Хліб	3	$15+10+8=33$	8	2	$8/2=4$
Молоко	4	$12+11+10+7=40$	7	2,8	$7/2,8=2,5$
Цукор	2	$10+8=18$	8	4	$8/4=2$
Витрачено коштів	$(2 \times 3) + (2,8 \times 4) + (4 \times 2) = 25,20$ грош.од.				
Сукупна корисність набору (TU)	$33+40+18=91$	Можливість оптимізації: відмовитись від однієї порції цукру і натомість придбати 2 кг хліба			

Вибір споживача (друга спроба): досягнення рівноваги «зважених» по ціні граничних корисностей благ

Назва блага	Кількість благ у наборі	Сукупна корисність, (TU), ют.	Гранична корисність останньої одиниці блага (MU), ют.	Ціна за одиницю блага (P), грош.од.	Гранична корисність на одну грош. од. (MU / P)
Хліб	$3 + 2 = 5$	$15+10+8+7+5=45$	5	2	$5/2 = 2,5$
Молоко	4	$12+11+10+7=40$	7	2,8	$7/2,8 = 2,5$
Цукор	$2 - 1 = 1$	10	10	4	$10/4 = 2,5$

Бюджет витрачено повністю, можливості оптимізації вичерпані

Сукупна корисність: $45 + 40 + 10 = 95$, що перевищує результат першої спроби вибору споживача

Еквімаржинальний принцип рівноваги споживача

**Другий закон Госсена: споживач
досягає рівноваги за умови рівності
«зважених» граничних корисностей
благ:**

$$MU_x / P_x = MU_y / P_y,$$

**де: MU_x , MU_y – гранична корисність,
відповідно, блага X і блага Y;**

**P_x , P_y – ціна, відповідно, блага X і
блага Y.**

Пояснення закону попиту базовими положеннями кардиналістської теорії корисності

Спрямований на максимізацію корисності споживач, за еквімаржинальним принципом, завжди прагнучиме до підтримки рівності для співвідношень граничних корисностей і цін на блага.

Коли ціна одного з благ зростає, то вказана рівність порушується. Споживач може її відновити, лише збільшивши граничну корисність останньої одиниці блага, тобто, зменшити обсяг його споживання.

Це означає, що, за інших незмінних умов, підвищення ціни на благо зумовлює зменшення обсягу його попиту, і навпаки.